- Title – अज्ञात
- Accession No – Title –
- Accession No –
- Folio No/ Pages –
- Lines-
- Size
- Substance Paper –
- Script Devanagari देवनागरी
- Language – संस्कृत
- Period –
- Beginning –
- End –
- Colophon-
- Illustrations -
- Source -
- Subject - संस्कृत (दर्शन)
- Revisor -
- Author -
- Remarks- अपूर्ण

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

पुस्तक = x
पत्र = 3
आकार = 31x13
आद्यन्त = श्रीमते रामानुजाय नमः हेत्वाभास निरूपणे प्रसंगस्य - - - -
- - गुण संसमवायि समवेत सत्ता
विषय = दर्शन

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

पुस्तक = ४

पत्र = 1–8

आकार = 31 x 13.5

आद्यन्त = नन्दीश्वरेश्वरोद्धारूपस्य वाच्यत्वकृत्य
गुणत्वादि . — . . — —
— — व्याप्तिनाप्येतत् आह
अत एवेति

विषय = दर्शन

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

ग.

स्वज्ञानविषयप्रकृतहेत्वाभासावच्छेदकत्वसंबंधेन दोषवत्त्वज्ञानमिति २

३१५० २

हे. २ १ ऽपि। तत्रानुमापकहेतौ व्याप्त्यादिविशिष्टत्वस्य सन्देहे तु तत्त्वज्ञानमिव विपरी- वह्न्यभावः १

तसाधकहेतौ दुष्टत्वज्ञानमुपपद्यते प्रकृतसाध्यवत्ताग्रहप्रामाण्यप्रमा-

हकविपरीतहेत्वावगाहित्वग्रहविघटकत्वात् विजयप्रयोजकत्वं च हेत्वाभा- अव्याप्तिरतिव्याप्तिः १

हेत्वाभासज्ञाने १ सस्य स्वज्ञानाधीनपरोक्तहेतुदोषज्ञापनद्वारा। व्याप्त्यादिविशिष्टहेतोरप्र-

सत्प्रतिपक्षहेतुज्ञाने ५ स्वज्ञानाधीनसत्प्रतिपक्षप्रयोगद्वारा मूलोक्तलक्षणानां दुष्टहेतुपरत्वे दोषेष्व- वह्न्यभावविशिष्टह्रदादि ४ ५

तिव्याप्तिः पक्षादिज्ञाननिष्ठानुमितिप्रतिबन्धकतावच्छेदकविषयताश्र- स्वनिरूपकत्वसंबंधेन ४

वह्न्यभाववान्ह्रदोऽयम् इत्येतिसम्मूहालंबनज्ञानविषयताश्रयः उदासीनपदार्थो घटादिस्तत्रातिव्याप्तिवारणाय शून्यान्तेत्यर्थः ३ यत्वपर्यवसानस्य सम्भवात् तदवच्छिन्नविषयताश्रयोदासीनपदार्थवारणाय प्रत्यक्ष-

लक्षणे विनष्टानीति पदम्। बाधादिज्ञानप्रतिबन्धकतां ज्ञापयितुं विष-

यतापि अनुमितिजनकत्वात् तस्मिंस्तावन्मात्रस्य व्याप्तिविरहप्रतिपादकत्वेनैतत्पदे

धूमव्यभिचारिवह्निमान् धूमवान् वह्नेः इत्यादिस्थलीयधूमाभाववद्व्यभिचारीवह्निविशिष्टरूप-
बाधज्ञाननिष्ठप्रतिबन्धकतावच्छेदकतायां हेतुविषयतायाः अवच्छेदकत्वेनाव्याप्तिर्नास्त्यतः शून्यः पदं २

3

राम

२

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

इत्येहेतुः इति निर्णयेप तत्त्वनिर्णयादिरूपं ५

ज्ञायमानयोर्हेतुहेत्वाभासयोः कारणतानयोर्वच्छेदकत्वाभावेऽपि जनकत्वेन प्रयोजकत्वम् ४

हेत्वाभासत्वं ५

तस्यापि तन्मात्रपरत्वे संगत्यप्रदर्शनेन न्यूनत्वापत्त्यादिति तस्यैककार्यका
रित्वरूपसंगतिप्रदर्शनपरत्वमपि स्फुटीकर्तुमाह तत्त्वनिर्णयेति
आदिपदाच्छिन्नपरिग्रहः तत्कार्यकारित्वात् सपाकिरहेतुप्रयोज्य
कार्यप्रयोजकत्वात् प्रयोजकत्वं च जनकजनकतावच्छेदकसाधारण
मतः स्वविषयकज्ञानकार्यप्रतिबन्धकत्वस्य तत्प्रयोजकत्वमुक्तमेव तत्त्वनिर्णयः
वह्निमान् इति निर्णयः प्रमितकोटिनिर्णयः तत्र व्याप्तिपक्षधर्मताविशिष्टविषयकहेतुज्ञानमिज जनकतावच्छेदकत्वेन प्रयोजकत्वम् ५
प्रमितिकोटिच्छेदे नवोध्यात् तद्विपरीतकोटिरूपर्थः ३ तद्विपरीतकोटिसाधकहेतोः हेत्वाभासत्वज्ञानमप्युपपद्यते प्रतिबंधकी
भूतविपरीतकोटिव्याप्यवत्ताज्ञानेऽप्रामाण्यग्राहकत्वादित्युभयोस्तत्त्व म
निर्णयप्रयोजकत्वं च अप्रयवात्तत्त्वनिर्णयः साध्यवत्ताज्ञानेऽप्रमात्वेति

हेत्वाभासत्वज्ञानमिति वह्निविरुद्धव्यभावसाधकत्वेनोप
स्थापितः पाषाणमयत्वो हेतुर्दुष्ट इति २

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

वक्षितत्वात् ननु तथाप्युत्पन्नविनष्टद्रव्ये गुणाभावाद्व्याप्तिरिति चेन्न गुण
वद्वृत्तिजातिमत्त्वस्य विवक्षितत्वात् ननु तथापि गुणवद्वृत्तिसत्ताजातेर्गुणक
र्मणोः सत्वादतिव्याप्तिरिति चेन्न गुणवद्वृत्तिसत्ताभिन्नजातिमत्त्वस्य विवक्षि
तत्वात् ननु कालिकसंबंधेन कर्मणोपि गुणवत्वात्तद्वृत्तिसत्ताभिन्नकर्मत्व
जातेः कर्मणि सत्वादतिव्याप्तिरिति चेन्न गुणसमवायिवृत्ति तादृशजातिमत्त्वस्य
विवक्षितत्वात् नन्वेवमपि सत्ताभिन्नगुणत्वकर्मत्वयोः गुणसमवायिनि महाका
ले कालिकसंबंधेन विद्यमानतया तादृशजातिमत्वात् गुणकर्मणोरतिव्याप्तिरि
ति चेन्न गुणसमवायिसमवेतसत्ताभिन्नजातिमत्त्वस्य विवक्षितत्वात्तत् ननु तथापि द्रव्य
जातेः जन्यगुणत्वादौ सत्वादतिव्याप्तिरिति चेन्न गुणसमवायिसमवेतसत्ता

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

जा·

१

नन्वीश्वरेच्छारूपस्य वाच्यत्वस्य गुणत्वादिसमवायित्वांतसमवायि धिकर

णे ने स्वतन्त्रपदार्थवाच्यत्वमिति ज्ञप्यस्मान्नत्वादपसर्पो वाध्यक इतीश्वरेच्छावि

षयत्वं पदार्थांतरं वा वाच्यत्वं ननु तादृप्येण भावांप्रतिपन्नत्वात्तेन नवस्थापि सम

वायीति भावः समवायितयेतिमूलस्य समवायिकारणतावच्छेदपर्यवस्याद्भुः नन्वि

वाच्यं ह्येयवादित्यादौ समवायितया वाच्यत्वाभाव स्य प्रसिद्धावपि प्र

मेयत्वा केवलान्वयिनिर्द्देशप्रसिद्ध वक्ष न्मूलस्य न्यूनत्वमत

वाच्यत्वादिस्वादि

श्चाह प्रमेयत्वाख्यं केचेति भावत्वेनेति भावान ममभावस्य सर्वत्र सत्त्वमिह इत्यत्तेः ननु भा

वत्वेनाभावो नास्तीति प्रतीतिरभावस्यैव प्रतियोगित्वमवगाहते न चैनावता प्रमेय

स्या भाव प्रसिद्धिरितिवाच्यं वह्नित्वेनेति वह्नित्वेन निर्वह्निसर्वेषामभावस्य । १

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

वृ.५ प्रमेयप१ प्रमेयप२

लभ्यत्वेपोजननी वह्नित्वेनप्रमेयंनास्तीतिप्रतीतिर्वह्निमात्रप्रतियोगिकाभा
वमवगाहतेनतुप्रमेयसामान्यप्रतियोगिकंवह्निमति नास्ति प्रमेयमितिप्रतीत्यनुपपत्ता वह्निप्र मात्र
तियोगिकाभावावगाहि [illegible] तस्याबाधकत्वात्तत्प्रागभ्यु
वगतीतितद्यावगगनत्वेनप्रमेयंनास्तीतिप्रतीत्यैवप्रमेयसामान्यप्रतियोगिकाभाव
प्रसिद्धिर्नहिनत्र गगनमात्रप्रतियोगित्वंभासत इतिवाच्यंवा न हि निगमका वक्तुं
भावेनप्रमेयमात्रस्यैवप्रतियोगित्वमवगाहतेवाच्यकाभावात् ॥ कालिकसंबंधेनगग
२० नत्वादिविशिष्टस्यप्रमेयस्यसर्वत्रनाभावः ॥ संभवतीत्यर्थे उक्तं सर्वतिमात्रवर्तीति ॥ तथाचया
दृष्टोसंगगनत्वादे वृत्तिमात्रवत्तित्वंतादृशसंबंधावच्छिन्नप्रतियोगितावच्छेदकताको
गगनत्वादिनाप्रमेयसामान्याभावोबाध्य इतिभावः ॥ ननुकालिकसंबंधेनप्रमेयसाध्य

९

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

म२

ज्ञा० कस्यत्वेतेन संबंधेन साध्याभावस्यैवाप्रसिद्धिः कार्यो नाच कालिकसंबंधेन गगनत्वेन प्रमेयं 10
२ नास्तीति प्रतीत्यापत्तेः संभवति न तत्संबंधेन गगनादेर्वृत्तिमत्त्वे तादृशाप्रतीतेर्गगनप्रति
योगिकत्वावगाहित्वे पि बोधोपपत्तौ प्रमेयान्तरप्रतियोगिकत्वे मानाभावात् त ह
त्या विरुद्धत्वेति तथा च घटत्वपटत्वाभ्यां प्रमेयं नास्तीति प्रतीत्या निखिलप्रमेयप्रतियोगिक
त्वाव्याप्यभावः सिद्ध इति भावः इदमुपलक्षणं संयोगादिसंबंधेन घटत्वादिकम
पि प्रमेयत्ववदवृत्तीति तत्संबंधेन घटत्वाद्यवच्छिन्नप्रतियोगिताकप्रमेयसामा
न्याभावो पि बोध्यः ऽप्रसिद्धिदोषस्यैव सत्त्वान्मूले प्रतियोग्यवृत्तीति दोषान्तर त्या
व्यत २ किमित्युपात्तं तद्वत्तांशे भाषांशे तेनान्वितिपारिभाषिकमेतेन्यवकारेणानव्य
भिचारो व्यभिचार इति प्रयोगार्थे व्यवच्छिद्यते न्याप्यभिचरितत्वमिति ग्रन्थे दंडवाच्य २

त२ त२

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

व्यापकतावच्छेदकप्रतियोगितावच्छेदकस्यान्यत्वसामान्याभावस्यापि पावदत्त
गंतत्वा । तस्य । ३

सित्याद्यियप्यामिप्रेतमिति प्रोघः॥ तथा च तन्नैवं घट ३ इत्यादिमूललक्षणे केवलान्वयिनो
व्यभिचारित्वेनालक्षणतावच्छेदकत्वान परत्वान्नपूर्वमूलासंगतिरिति ध्येयं॥ यदित्यादि॥
रूपसमानाधिकरणाद्यन्यस्यान्त्योन्याभावप्रतियोगितावच्छेदकावच्छिन्नं व्यापकानां घटक
समवायसंबंधेन प्रतियोगिन्याधिकरणेनापि संबंधेनावृत्तित्वादपमान्यात्वानादि
त्वादेवसम्यापत्तिरतस्तद्वारणमिन्य येस्फुटमविष्यतीत्यतोन्यत्वा । मानोपिस
मानकाली । नत्वादिसंबंधेन प्रतियोगिन्याधिकरणवृत्तिः॥ तथा च विषयसंबंधानाव
च्छिन्नप्रतियोगिताकत्वान्न वृत्ति चिदयितेन संबंधेन वृत्तित्वाप्रतीतेः॥ द्रव्यं च हेतुसमानाधि
करणत्वमपि हेतुतावच्छेदकसंबंधेन हेत्वधिकरणाधेयत्वं ग्राह्यं तेन तत्प्रामत्वा
द्यभावस्यापि हेत्वधिकरणासंबंधत्वान्नाव्याप्तिदोषतादवस्थ्यमनेन हेतुसमानाधि

१४

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

इत्य

जा॰ करणं[illegible]यहेतौ साध्यसमानाधिकरणाभाववत्साध्याभावाविशिष्टपदार्थाव

३ च्छिन्नहेतुत्वाधिकरणावच्छेदेनवृत्तियोगिसमानाधिकरणात्यन्ताभावत्वमित्येवलक्षणं

कृतेनकृतमितिवाच्यं द्रव्य[illegible]मात्मत्वादित्यादौ महाकाले साध्यसमानाधि

करणस्यद्रव्यत्वादिसामान्याभावस्यसाध्याविशिष्टहेतुत्वाधिकरणप्रसिद्ध्यान

व्याप्तिप्रसंगात् तद्दोषोद्धारे विशेषणतया साध्याधिकरणवृत्तित्वोक्तौ गौरवात्॥

पक्षेपि[illegible]समानाधिकरणाभाववत्साध्याभावाः साध्यसमानाधिकरणास्त

त्वमित्येवलक्षणमस्तु स्वप्रतियोगिसमानाधिकरणप्रवेशो वीजाभाव इति

नुक्तं॥ नन्वात्यन्तिपक्षसमा[illegible]नाधिकरणाभावत्वे ऽभावाः साध्यसमा[illegible]नाधिक

रणास्तत्वमित्यस्यैवसम्यक्त्वे साध्यतावच्छेदकावच्छिन्नव्यापकतावच्छेदकप्रति ३

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

ता　　　　　　　　　　　　　　　　　त्वा

योगिकाऽन्यस्यैवेय र्थापत्तेः तावन्मात्रोक्तौ विनापि व्याधिकरणधर्मावच्छिन्ना
भावलक्षणसंभवेप्र तियोगय वच्छिन्ने त्यादे वत्तारूकैनुपपत्तेः यद्यपि यन्न
मानाधिकरणं साध्यतावच्छेदकावच्छिन्नव्यापकतावच्छेदकप्रतियोगि ता
काः यावन्तोऽभावाः दैशिकविशेषणतया भयवन्नयस्तत्वमित्येवानुलक्षणस्य प्रति
नि योगिसामानाधिकरण्यांतर्भावे गौरवात् हेतुसमानाधिकरणस्य तत्तद्योगोलकान्यता
भावस्यैव दैशिकविशेषणतया भयवत्तित्वाभावा द्र मवान्वह्नेरित्यादावतिव्याप्ति
विरहादिति तन्मते हेतुसमानाधिकरणस्य वह्निसंयोगा न्यकाभावस्य दैशिक
विशेषणतया भयवत्तित्वविरहे क्रिमान् धूमादित्यादावव्याप्तिप्रसंगात् नच
भावभिन्नस्यैव हेतुसमानाधिकरणाभावस्य प्रवेशान्न दोषः न ठ रपि तत्रंच 13

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

त्र्यवच्छिन्नसमानाधिकरणास्तादृशाभावाः स्वप्रतियोगिमत्ताधीविरोधिताघटकसंबन्धेनोभयवत्त्व
मत्त्वमितिमतेनकाप्यनुपपत्तिरित्यलंपल्लवितेन॥२

हृवादि

जा॰ त्वादित्यादावतिव्याप्त्यापत्तेः न [illegible] घटभिन्नत्वा [illegible] भावस्य न [illegible] घटत्वे हृवत्हृपत्वेन मा

४ वत्त्वात् घटत्वादिनान [illegible] घट [illegible] त्वाद्यभावस्यचोभयत्वात्वित्वादितिदेव [illegible] यत्न

दपदार्थावच्छिन्नपरं यद्वरूपे च नत्वभिन्न [illegible] स्यहेतुतावच्छेदकीभूत [illegible] धर्मवत्त्वमित्ये वा

र्थः तेन हेतुकत्वधर्म [illegible] निरुक्त अननुगतायाः व्याप्तेर्व्याप्ते [illegible] नोलाभः न वा ज्ञानवा म

नो न्यत्वे सत्या [illegible] त्वमनत्वसंयोगादित्यादौ मन [illegible] हेतुसमानाधिकरणस्यात्मत्वसामान्या

भावस्य स्वविशिष्टहेतुतावच्छेदकावच्छिन्नहेत्वधिकरणाप्रसिद्धिर्निरु [illegible] तावव्याप्तिः यतु द्रव्य

गुणकर्मान्यत्वे सति सत्त्वादित्यादौ हेतुसमानाधिकरणस्य द्रव्यत्वाद्यभावस्या न [illegible]

[illegible] या त्वाद्व्याप्तिरतो यत्पदं पदार्थावच्छिन्नपरमितितन्न द्रव्यत्वाद्यभावस्यापि कालिका

दिसंबन्धेन स्वविशिष्टपञ्चपदार्थहेतुतावच्छेदकावच्छिन्नहेत्वधिकरणाजन्यद्रव्यादितदवच्छेदे ४

चे ५

14

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

तप्रतियोगिसामानाधिकरण्या [illegible] तत्राव्याप्तिविरहात् साध्यतेत्यादि साध्यतावच्छेद
कावच्छिन्नवन्निष्ठाभावप्रतियोगितानवच्छेदिकायदभावप्रतियोगितात्तादृशाभा
वादृश्यर्थः॥ एवं च वह्निविशिष्टसत्ताकाज्ञा [illegible] नेरित्यादौ विशिष्टसत्तात्वावच्छिन्नाभा
स्यैवसत्तास्वरूपसाध्यव्यापकतावच्छेदकप्रतियोगिताकत्वया [illegible] त्ववि [illegible] शिष्टहे
त्वधिकरणेवच्छेदेनप्रतियोगिसमानाधिकरण [illegible] दलित्या प्रेरन्तः साध्यतावच्छेदकाव
च्छिन्नेनिनत्याचद्रव्यत्वा [illegible] भावस्यैवनिरुक्तयावृदत्तगितस्यात्तथात्वान्नातिप्रसंग॥
चा०३ साध्यवत्वं साध्यतावच्छेदकसंबंधेन [illegible] वेशयंतेनवस्तुमात्रस्यैवविषयतासंबंधेन ज्ञा
नवत्वात् घटत्वादिनाव [illegible] च्छत्वा [illegible] भावस्यैवसाध्यतावच्छेदकावच्छिन्नव्यापकता
वच्छेदकप्रतियोगिताकत्वेपिसमवायेनज्ञानस्यसाध्य [illegible] त्वेद्रव्यत्वादिकैनोनातिप्रसंग॥

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

जा. समवायसंबंधावच्छिन्नानवह्निष्ठाभावप्रतियोगितानवच्छेदकप्रतियोगिताकस्या त्मता 18
५ घटाभावस्यैव प्रतियोग्यसमवायाधिकरणत्वात् उक्तन साध्यवह्निष्ठाभावःप्रतियोगिव्य
धिकरणत्वेन विशेषणीयः तेन साध्यवन्मात्रावृत्तिसमवायत्वावच्छिन्नवाच्यत्वाघटाभाव
प्रतियोगित्वेन घटा द्यभावस्यत्वेपि न साध्यवह्निष्ठाभावप्रतियोगितानवच्छेदकप्रतियोगि
ताकाभावस्याप्रसिद्धिः इत्थं च यत्संबंधेत्वावच्छिन्नानाधिकरणं साध्यवह्निष्ठाभा
वप्रतियोगितानवच्छेदकोयो यत् इत्वत्वे सति तत्संबंधावच्छिन्नाधेयतावच्छेदकत्वं रू स्वः
पं तत्संबंधेन साध्यव्यापकतावच्छेदकत्वं निरुक्ता तादृश व्यापकतावच्छेदकापद भा
वप्रतियोगितानादृशाभावाः प्रवेशनीयाः नच तत्संबंधावच्छिन्नाधेयतेत्यादिकं
मर्थं द्रव्यत्वाद्यभावप्रतियोगितायामपि संयोगसंबंधेन वह्न्यादिव्यापकतावच्छेद ५

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

कत्वापत्त्यायावदंतर्गतस्यतत्संबंधेनद्रव्यत्वाद्यभावस्यसाध्यव्यापकताघटकीभूतसंयो
गादिसंबंधेनप्रतियोगिसामानाधिकरण्याप्रसिद्ध्यासकलेतुभावत्वसंभववारणार्थंतदुपा
दानात्संयोगादिसंबंधावच्छिन्नाधेयत्वस्यद्रव्यत्वादाव सत्वेनद्रव्यत्वादिनिष्ठप्रतियो
गित्वस्यतादृशाधेयतानवच्छेदकत्वात्तत्संबंधेनस्वावच्छिन्नानाधिकरणत्वंतुतत्संब 17
धेनयावच्छिन्नाधिकरणसामान्यभेदस्तेनवह्न्यादिनिष्ठप्रतियोगित्वावच्छिन्नाधि
करणगगनोभयभेदस्यघटत्वादिनावह्न्यादिनिष्ठप्रतियोगित्वावच्छिन्नाधिकरणभेद
स्यचवह्न्यादिसाध्यकत्वेपिनक्षतिः॥ अथसाध्याभावावृत्तित्वस्वरूपकथनेनैवमस्तुतः साध्यवन्निष्ठा
भावस्यतत्संबंधावच्छिन्नप्रतियोगितायाःसामानाधिकरण्येनानवच्छेदकत्वमेवतत्सं
बंधेनसाध्यव्यापकतावच्छेदकत्वंवाच्यम्॥ तत्रचसाध्यवन्निष्ठत्वमभावस्यस्वरूपसंबंधे

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

समव्याप्तित्वेन २

नार दि १

१8

जा॰ नयासैतिरसंयदःकालत्वेदि त्यादौ प्रसंदत्वाद्यभावस्यापि कालिकसंबंधेन साध्यवतिवत्या

६ पावदत्ते नर्गत्ते वाच्यत्वाद्यभावस्य चनाद्दत्तास्य प्रतियोगिसमानाधिकरणत्वे

पिनातिव्याप्तिः रूपं च जातिसामान्याभाव देशपि वह्न्यादिव्यापकतया तत्प्रतियोगि क

एग स्यजात्यादिस्वरूपस्य हेतुसमानाधिकरभावस्य जातिसामान्याभावात्मकप्रतियोगि

समानाधिकरणत्वादसंभवापत्तिरतो ऽभावाद्यत्वं कं भावभिन्नादति वतद्यर्थः प

प्याचसामानाधिकरण्येनानवच्छेदकत्वघटितायां व्यापकतायां न दोषस्तत्पाग्नेवप्रपंच

यष्यतैनव्याप्तुसाध्यतावच्छेदकेत्यादिः साध्यतावच्छेदकावच्छिन्नाधिकरणाति

ह॥२ पावंतिनत्वृन्येकंवनि प्रतियोगितोकेत्यर्थः नचैकमात्रहत्ति साध्यकसद्धेतावव्या

प्तिः तत्र पावत्वस्यानुपादेयत्वात् पारे कस्याकिंचित्करत्वात् पतासाध्यतावच्छेदका ६

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

वच्छिन्नसमानाधिकरणाभाववं तोधर्मास्तत्त्वन्येकसमानाधिकरणवृत्तिप्रतियोगिताकत्वार्थ
इत्यिप्राहुः॥ पक्षसाध्यवदवृत्त्यभावप्रतियोगितावच्छेदप्रतियोगिताकत्वार्थ इति चेतन्न केवला
न्वयिसाध्यकसद्धेतौ तादृशप्रतियोगित्वाप्रसिद्ध्या ऽव्याप्तेः गगनस्वरूपाभावस्य तादृशत्वेपि
हेतुसमानाकरणत्वासंभवादिति॥ ऽपरन्तु व्यापकतावच्छेदकप्रतियोगितानुत्पत्र व्यापकताया
ऽप्यवच्छेदेपरन्तु निवक्तुं शीसो कम्यम: तेनप्रतियोगितयासमवच्छेदकस्यसमानेकोपयच्चेपिपुं
वद्भावः तद्भिन्नयोः कोपधस्येव पुंवद्भावे निवेशात्तदित्यादि॥ सर्वत्रेति॥ सद्धेतावसद्धेतौ चेत्य
र्थः॥ तथाचपावत्वानुष्क्रावति व्याप्तिरेव स्यान्नाव्याप्तिरित्याशयः॥ वाच्यत्वाद्यभावस्येति हे
त्वादिनावाच्यत्वाद्यभावस्यैत्यर्थः॥ तथाचात्र प्रतियोगिसमानाधिकरणत्वात्॥ तथाचध
टत्वावच्छिन्नत्वादावतिव्याप्तिवारणार्थमेवपावन्यदस्मितिभावः॥ सर्वत्रेति॥ सकलव्यभिचारि

७

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

जा॰ ७

णीयार्थः॥ इत्यन्येकेचित्॥ सर्वत्रेति॥ सकलहेत्वधिकरणावच्छेदेनेतिप्राञ्चः॥ नचसाध्यतावच्छे
दकव्यापकप्रतियोगिताकयावदभावोक्तौ वाच्यत्वाद्यभावमादायातिप्रसक्तस्तद्वारणेऽस २०
म्भवात्॥ साध्यतावच्छेदकावच्छिन्नव्यापकतावच्छेदकप्रतियोगिताकाभावानांयावत्त्वो
पादानेगौरवमुक्तमतआह॥ प्रत्येकेति॥ निरुक्ताभावेयावत्त्वोपादानादेवेत्यर्थः॥ अन्यथामू
र्तत्वाद्यभावस्यसाध्यतावच्छेदकव्यापकप्रतियोगिताकान्यत्वात्॥ मूर्तत्वमूर्तत्वोभयत्वावच्छिन्ना
भावस्यतादृशप्रतियोगिताकत्वस्य विप्रोक्तहेत्वधिकरणावच्छेदेनप्रतियोगिसमानाधिकर
णत्वादतिव्याप्तिरेवेतिभावः॥ यत्तुसाध्यप्रतियोगिकयत्किंचिदभावापद्धर्मावच्छिन्नाधिकरणा
वच्छेदेनप्रतियोगिसमानाधिकरणात्तद्धर्म[illegible]वमेवास्तुलक्षणं॥ किंयावत्त्वगर्भनिरुक्तव्याप्त
वाच्छेरित्यादौ घटत्वेनधूमाभावस्यापितादृशहेत्वधिकरणावच्छेदेनप्रतियोग्यसमानाधि ७

करणत्वापत्तेरुदासादित्याकूतं कथन्तर्ह्येवेत्यादिकमवतारयति तन्नेदं नाद्यपांकापांघ्र महवान्वह्नेरि 21
त्यादिप्रसिद्धस्थल एव वह्निधूमो भयत्वावच्छिन्नाभावमादायातिव्याप्तिसम्भवेऽनन्तत्वमूर्त्त
त्वोभयवान्मूर्त्तत्वादित्यादौ नुधावनस्य संदर्भविरोधापत्तेः परपिपादकाभावस्यवृत्तियो
गितापाव्याप्यकसाध्यतावच्छेदकेनाद्यप्रपवृत्तियोगिताकोयः किंचिदभावो यद्धर्मावच्छिन्ना म २
धिकरणावच्छेदेन प्रतियोगिसमानाधिकरण, तद्धर्मवत्त्वं व्याप्तिः इत्यस्यैव वाच्यत्वाद्धूमा
वमादायातिव्याप्तिवारणसम्भवाद्यावत्त्वगर्भलक्षणं गौरवग्रस्तमनन्यार्थमत एवेति तद २६
प्यसंगतं प्रतियोगितामात्रस्य प्रत्येकपर्याप्तवृत्तित्वेन वह्निधूमोभयत्वादेस्तु व्यापकत्वास
म्भवात् वह्निधूमोभयवान्धूमादित्यादौ सद्धेतावव्याप्तिभयेन नाद्यपानिरुक्तेरुपा किन्तु सप्र
कृत्वात्तन्नव्याप्तम् साध्यतावच्छेदकातिरिक्तधर्मानवच्छिन्नसाध्यवन्निष्ठप्रतियोगिताकोऽव

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

ना॰ ८ २२

किंचिदभावोपदर्शिकरणावच्छेदेन साध्यतावच्छेदकसंबंधेन तादृशप्रतियोगितानाश्रयसमानाधि
करणत्वमित्यस्यैव सम्यक्त्वे पावकगर्भलक्षणत्वं गौरवग्रस्तं प्रमेयवान्वाच्यत्वादित्यादौ विरुद्धघ
टत्वपटत्वोभयगगनाद्यवच्छिन्नप्रतियोगिताकप्रमेयाभावमादाय लक्षणसंगमात् गगनादे
र्वृत्तिमत्त्वलक्षणगर्भत्वाभावात् सामान्याभावीयान्यप्रतियोगित्वं च स्वरूपसंबंधेन प्रत्याश्र
यविभिन्नं ॰ एतेन विरुद्धघटत्वपटत्वाभ्यां प्रमेयमात्रस्याभावमादाय धूमवान्वह्नेरित्यादौ नाति
व्याप्तिः प्रमेयनिष्ठाया दृश्याभावप्रतियोगितायास्तदाश्रयधूमसमानाधिकरणत्वा
भावात् न चानवच्छिन्नत्वं तद्वैयर्थ्यं वह्निधूमोभयत्वावच्छिन्नाभावमादाय धूमवान्वह्नेरि
त्यादावतिव्याप्तेर्वारकत्वात् साध्यनिरूपकमपि तद्व्यर्थमेव ॰ प्रमेयागगनाद्यवच्छिन्नप्रति
योगिताकवाच्यत्वाद्यभावमादाय व्यभिचारिमात्रेतिव्याप्त्यापत्तेरत ॰ आह ॰ एतत् एवेति ८

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA